7. Účty běžné činí ve své vlastnosti co výtahy z knih obchodních důkaz dle uvážení soudu úplný neb neúplný. Důkaz neúplný doplněn buď průvody c. ř. s. přípustnými, zejmena přísežným výslechem stran (§ 371 c. ř. s. čl. 34 obch. z. čl. VII. uv. z. k c. ř. s. a § 295 c. ř. s.).

IV. Poplatky.

Dle práva poplatkového rozumí se účty, zápisy, jež obchodníci a živnostníci vydávají obchodníkům neb živnostníkům neb osobám jiným o předmětech svého závodu obchodního neb živnostenského, pokud se týče o jednáních týkajících se tohoto závodu, pokud jim z nich vzešla nějaká pohledávka. Rozdílu nečiní, obsahují-li účty saldování čili nic.

Účty (konta) jsou až do 10 zl. (včetně) poplatku prosty, účty, kde obnos nepřevyšuje 50 zl, podléhají poplatku 1 kr. a převyšují-li obnos 50 zl. poplatku 5 kr. Tento pevný poplatek sluší i tehdá zaplatiti, byly-li takové účty pojaty do textu kupecké korespondence neb k této co dodatek, příloha a pod. připojeny. Podpisu vydavatelova netřeba k založení povinnosti poplatkové, nýbrž stačí, lze-li seznati ústav neb osobu, v jejímž závodě byl účet vydán, z účtu samého, na př. z tiskového označení, razítka a pod. Opisy takových účtů, pokud se týče kont, podléhají témuž pevnému poplatku, jako originály (§ 19 popl. nov. ze dne 8. března 1876 č. 26 ř. z.) (ohledně bilancových účtů viz čl Bilance).

Účet zpáteční viz Směnka a právo směnečné.

Učiliště horní.

Učiliště horní jsou školy, na nichž se posluchačům dostává theoretického a praktického vzdělání v hornictví a hutnictví a jsou vyšší a nižší kategorie.

I. Vyššími horními učilišti jsou státní horní akademie v Příbrami a v Lubnu. Úkolem obou těchto ústavů jest poskytnouti důkladné vědomosti z hornictví a hutnictví po stránce theoretické a, pokud možno, i po stránce praktické; rozdíl mezi oběmi školami jest ten, že se na akademii lubenské zvláště přihlíží k železářství, kdežto na akademii příbramské zvláštní zřetel se věnuje hutnictví vůbec. Stanovy pro c. k. horní akademii v Příbrami a v Lubnu schváleny byly nařízením min. orby ze dne 15. října 1875 č. 135 ř. z. a na základě nejvyš. rozhodnutí ze dne 15. prosince 1874.

1. Horní akademie lubenská sestává:

a) ze všeobecného oddělení pro ony vědomosti, které jsou základem studií odborných;

b) z odborné školy hornické;

c) z odborné školy hutnické.

Předměty, jimž se učí, jsou: mathematika, technická mechanika, názorná geometrie (měřictví), praktická geometrie, všeobecná nauka o strojnictví, nerostopis, geologie, paleontologie, fysika, theoretická chemie, metalurgická chemie, analytická chemie, nauka o výzkumech, nauka o hornictví, horní měřictví, nauka o horním strojnictví, hutnictví železářské, hutnictví ostatních kovů, nauka o sváření kovů, nauka o strojnictví huťařském, encyklopedie věd hornických, encyklopedie hutnictví, encyklopedie stavitelství, encyklopedie lesnictví, právo horní, právo smluvní a směnečné, a účetnictví. Kromě přednášek pořádají se cvičení (praktická) a exkurse. Po skončení přednášek podnikají se za účelem dalšího vzdělání v jednotlivých předmětech vědecké cesty. Osnova učebná schválená ministrem orby

stanoví předměty jakož i způsob vyučování. Tato učebna osnova počítá se pro všeobecné oddělení na dvě léta, a pro obě školy odborné na dobu jednoho roku. Posluchači jsou řádní a mimořádní; řádní posluchači povinni jsou poslouchati předměty osnovou učebnou předepsané, pokud nenabyli v jednotlivých předmětech potřebného vzdělání jinakým způsobem. Kdož chtějí býti přijati za posluchače řádné, vykázati se musí maturitním vysvědčením z vyššího gymnasia nebo z vyšší reálné školy.

Mimořádným posluchačem může býti, kdo dokonal 18. rok svého věku a prokáže dostatečné předběžné vědomosti k porozumění zvolených přednášek. Mimořádní posluchači nemají nároku na osvobození od honoráře za vyučování a na požívání stipendií státních. Přednáškám v jednotlivých předmětech mohou hospitovati po usnesení sboru profesorského i mužové, od jichž postavení a jinakých vlastností lze očekávati, že připuštěním jich nebudou postiženy nikterak účely vyučování.

2. Při horní akademii příbramské jest:

a) Odborná škola hornická;

b) Odborná škola hutnická.

Předměty vyučování jsou na většině tytéž, jakož vytčeno bylo svrchu při akademii lubenské a vůbec i tu platí tatáž ustanovení odchylující se tu a tam jen nepatrně od ustanovení svrchu vylíčených.

Nejvyšším rozhodnutím ze dne 27. prosince 1894 byly horní akademie v Lubnu a v Příbrami povýšeny za vysoké školy.

3. Obě akademie podřízeny jsou ministerstvu orby a řízeny jsou ředitelem, jemuž po bok stojí sbor profesorský; ředitele jmenuje na dobu dvou let ministr orby z řádných profesorů.

4. Ředitel representuje horní akademii jsa za stav akademie horní v ohledu vědeckém, disciplinárním a hospodářském zodpověden spolu se sborem profesorským.

5. Sbor učitelský tvoří profesoři, honorovaní docenti, soukromí docenti, adjunkti a asistenti. Každý profesor jest zodpovědným přednostou sbírky učebných pomůcek nebo laboratoře učitelské stolice jemu svěřené a práv jest dále z náležitého upotřebení dotace jeho odboru přikázané. K rukoum profesorů jsou přiděleni adjunkti nebo asistenti zastupující je v případu mimořádné překážky; honorovaným docentům dostává se honoráře, jejž určuje od případu k případu ministerstvo orby. Soukromí (nehonorovaní) docenti připuštěni bývají ministrem orby po návrhu sboru profesorského a mají právo na kolejné, jehož obnos si sami určují. Adjunkti a asistenti podřízeni jsou profesoru onoho předmětu, pro nějž ustanoveni byli (nař. min. orby ze dne 14. června 1876 č. 1998).

6. Nařízením min. orby ze dne 15. října 1875 č. 9782 vydaná byla ustanovení o propůjčení a odnětí státních stipendií na horních akademiích, k nimž mají nárok toliko tuzemci a řádní posluchači. Nařízením min. orby ze dne 3. května 1890 č. 11.834 vydán byl řád disciplinární pro posluchače akademií horních a výnosem ze dne 10. února 1875 č. 1594, dále výn. ze dne 11. června 1879 č. 5667 a ze dne 5. prosince 1881 č. 15.199 řád o zkouškách. Konečně poskytnuty byly nařízením ze dne 8. března 1890 č. 37 ř. z. určité výhody těm posluchačům akademií horních, kteří konají jednoroční službu vojenskou.

II. Nižší hornické školy jsou jednak ústavy státem zakládané a vydržované, jednak ústavy zemské a pod.; ústavy státními jsou hornická

škola v Příbrami (podřízena jest ministerstvu orby) a ve Vělicče (podléhá ministerstvu financí); státními ústavy nejsou hornická škola v Lubnu, v Celovci (oba ústavy jsou zemské), v Duchcově a v Moravské Ostravě. Vliv ministerstva orby k těmto školám mimostátním obmezoval se na dohled k činnosti jich potud, pokud výsledek její podmiňuje výplatu státních subvencí.

Učitelstvo škol národních.

I. Část všeobecná.

Škola národní jest jednou z nejdůležitějších institucí moderního státu prostředkujíc základy vzdělání a jsouc namnoze milionům občanstva státního jediným zdrojem vyučování a vzdělání; bez školy obstála by sotva jak rodina, tak obec, církev a stát, ba celá společnost lidská. Odtud vysvětliti se dá onen tuhý boj církve a státu o nadvládu nad školou; církev osobuje si právo nad školou k tomu poukazujíc, že základy její srostly tak hluboce se životem veřejným, že jí nezbytně a výhradně přináleží vésti vyučování všech stupňů a škola že jest jakési annexum církve; posláním církve že jest vésti vyučování i správu duší pospolu, nerozlučně, anať jedině výchova v náboženství základ mající a vyučování zbudované na zásadách náboženskomravních jest správným a opravdovým vzděláním lidu, jehož úspěch zajištěn jest toliko neobmezeným vlivem církve. I byla veškera učiliště skoro všechněch evropských států až do konce 18. století povahy přísně konfesionelní. Francouzskou revolucí počíná se vlastní perioda zápasu církve a státu o školství; hlásána vznešená myšlénka úplné rovnosti všech lidí bez rozdílu náboženského vyznání a povýšeno za zásadu, že vše, k čemu ve státu dojíti má, čeho potřebí k existenci a rozvoji státu a zařízení státních, jedině státu přináleží vésti, obhlédati a pořádati. Kdežto však ve Francii veškero školství přikázáno ústřední správě státní, potrvávaly dřívější poměry k církvi ve většině států nadále, a jen za velikých bojů domohl se stát v zájmu občanské svobody a rovnosti ponenáhlu dozorčího práva nad školstvím. Pokud ovládala církev výhradně školství národní, nebylo zvláštního stavu učitelského na školách národních; učitelé byli úplně odvislými od církevní vrchnosti a učitelstvo škol elementárních nemělo ani hrubě potřebných vlastností a vědomostí k výkonu tak důležitého povolání; učitel byl namnoze kostelníkem maje na starosti služby svěřované nižším zřízencům církevním; ostatně podléhal učitel i pozemkové vrchnosti a vrchnosti patrimoniální jsa vůbec příslušníkem třídy poddanské.

II. Poměry učitelů škol národních v Rakousku.

Vedle politické ústavy školní z r. 1805 řídil místní správce duší dohled nejen nad veškerým vyučováním školským, nýbrž i nad živobytím učitelstva; děkan jakožto dozorce školního okresu kontroloval učitele co do píle, zachovávání předpisů o vyučování a mravního způsobu živobytí; úřad učitelský obsazoval se k presentaci učiněné se strany patronátu školského děkanu; ten zkoumati měl presentaci a předložiti ji konsistoři; konsistoř měla na vůli buďto presentaci schváliti nebo zamítnouti a i když presentovanému kandidátu dostalo se schválení, mohl zemský úřad školní povolanému učiteli uděliti potvrzovací dekret ve srozumění s konsistoří teprve po tříleté, uspokojivě konané službě; až do té doby byl učitel jen prozatímně ustanoven a k návrhu patrona mohl být místa svého zbaven